

Opolskie w liczbach

2013-10-29

Opolskie w 2013

O przyrodzie województwa opolskiego

Najcenniejsze, bo nielicznie występujące w regionie, kraju lub w Europie gatunki, siedliska, zjawiska i elementy przyrody nieożywionej objęto na Opolszczyźnie ochroną prawną – jako rezerwy przyrody, obszary Natura 2000, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Formą tej ochrony jest również ochrona gatunkowa roślin, grzybów i zwierząt. Takie działania określa się mianem ochrony biernej. Inną formą ochrony są działania podejmowane na rzecz zachowania bądź odtworzenia siedlisk, a tym samym – całych ekosystemów w celu utrzymania procesów ekologicznych i stabilności tych ekosystemów. Ważnym działem ochrony przyrody jest również „reglamentacja” wybranych jej zasobów poprzez m.in. limitowanie zbioru gatunków o znaczeniu gospodarczym (kruszyna, ślimak winniczek) jako forma zapobiegania nadmiernemu ich pozyskiwaniu i zapewnienie ciągłości istnienia gatunków. Ochrona przyrody to również działalność edukacyjna, informacyjna i promocyjna. Najstarszymi formami ochrony przyrody są parki narodowe i rezerwy przyrody oraz pomniki przyrody. Zasady ich wyznaczania określała pierwsza w Polsce ustawa o ochronie przyrody, tj. ustawa z 1934 r. Dotychczas w woj. opolskim utworzono: 36 rezerwatów przyrody i 636 pomniki przyrody. Najmłodszą formą ochrony przyrody jest obszar Natura 2000, usankcjonowaną w ustawie z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, która transponowała do polskiego systemu prawa postanowienia przepisów Wspólnoty, tj. Dyrektywy Rady EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków (tzw. Dyrektywa Ptasia) oraz Dyrektywy Rady EWG o ochronie naturalnych siedlisk oraz dziko żyjącej faunie i florze (tzw. Dyrektywa Siedliskowa). W woj. opolskim wyznaczono dotychczas 23 takie obszary. ***Czytaj więcej na temat obszarów Natura 2000.***

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Opolska flora i fauna

Opolszczyzna należy do cennyh pod względem przyrodniczym regionów Polski. Wynika to przede wszystkim ze znacznej różnorodności siedlisk przyrodniczych, wpływu Bramy Morawskiej oraz stosunkowo ciepłego klimatu. W ciągu ostatnich 200 lat utracono znaczną część gatunków flory i fauny. Jednakże wiele z nich przetrwało, a dzięki badaniom naukowym odkrywane są wciąż nowe ich stanowiska.

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Roślinne unikaty

Na całej Opolszczyźnie rośnie jedna z największych naszych paproci – długosz królewski. Jego liście, wysokie nawet do 480 cm, są różnicowane na część dolną, zieloną, asymilacyjną oraz górną, na której tworzą się zarodnie z zarodnikami, w stanie dojrzałym przybierającą barwę brunatną. Baśniewo istnienie kwiatu paproci wiąże się również z tym gatunkiem, gdyż na dojrzewającej wczesnym latem części zarodniowej liścia siadają ponoć masowo robaczki świętojańskie. Najprawdopodobniej zestawienie rzadkiej paproci, oświetlonej migocącymi ognikami w letnią noc jest tak wielkim przeżyciem, że dało początek legendzie. W opolskich stawach hodowlanych, a szczególnie w okresie, gdy są one pozbawione wody, coraz rzadziej spotkać można lindernię mułową. Gatunek ten zagrożony jest na całym swoim europejskim zasięgu, stąd też został objęty ochroną prawną (Konwencja Berneńska i Dyrektywa Siedliskowa). Zagrożeniem dla niego jest intensywna gospodarka rybacka na stawach hodowlanych, która ze względu na ciągłe użytkowanie stawu nie dopuszcza do powstania odpowiednich siedlisk. Duże znaczenie dla rozprzestrzeniania się linderni mułowej mają najprawdopodobniej również ptaki. W województwie opolskim roślinie bardzo okazały szafirek miękkołisty, nazywany niegdyś śpilanką czubata. Gatunek ten dawniej był uprawiany, zarówno ze względu na ozdobne kwiaty, jak i jadalne cebule. Tylko na Śląsku Opolskim, a dokładnie na trasie autostrady A4 na wysokości rezerwatu Ligota Dolna koło Strzelec Opolskich znajduje się stanowisko Inu austriackiego. Gatunek ten w naszym kraju znany jest tylko z trzech stanowisk. Dwa z nich znajdują się w okolicach Przemysła, trzecie położone jest w okolicach Ligoty Dolnej. Przed budową autostrady stanowisko to liczyło kilka tysięcy osobników i było najliczniejsze w Polsce. Obecnie populacja tego gatunku jest równie liczna, co dawniej m.in. dzięki odsonięciom skał wapiennych podczas budowy A4. W województwie opolskim w buczynach występuje jeden z najrzadszych gatunków storczyków – kruszczyk drobnołisty. Jego najstarsze stanowisko odkryto w okolicach Kamienia Śląskiego koło Strzelec Opolskich w tzw. Wilczym Jarze (Wolfschlucht) w 1878 r., w którym występuje do dziś.

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Zadziwiający świat zwierząt

Świat zwierząt Opolszczyzny jest również bogaty jak szata roślinna. Obok zwierząt pospolitych występuje tu wiele gatunków chronionych oraz rzadkich w skali kraju, Europy i świata. Rzeki i ich doliny, rozległe kompleksy leśne, zbiorniki wodne, a także łąki i pola tworzące krajobraz rolniczy, to najbardziej wyróżniające się środowiska w tym regionie. Każde z nich zamieszkują specyficzne gatunki zwierząt. Charakterystyczny rys faunie nadaje Brama Morawska, która stanowi naturalny szlak migracji gatunków południowych na tereny Polski. Są to m.in.: suseł moregowany, ślimak austriacki, remiz, dzięcioł syryjski, podkowiec mały. Niewątpliwie najbardziej znaczącymi w ochronie przyrody tego regionu grupami zwierząt są ptaki i nietoperze oraz płazy, gady i bezkręgowce. Najciekawsze z nich to m.in. pijawka lekarska, którą już od tysiącleci wykorzystywano do celów medycznych, a XIX w. był okresem jej najintensywniejszego stosowania w leczeniu wielu chorób. Metoda tzw. „puszczenia krwi” za pomocą pijawek miała jednak nie tylko swych zwolenników, ale również i przeciwników. W okresie wielkiej mody na spuszczenie krwi tysiące kilogramów pijawek zużyto do produkcji specyfików zawierających hirudynę – białka o działaniu przeciwkrzepliwym. Obecnie w naszym kraju gatunek ten znany jest tylko z około 50 stanowisk. Interesującym gatunkiem spotykanym na Opolszczyźnie jest chrząszcz pachnica dębowa, spotykany na starych drzewach, głównie dębach. Swoją nazwę zawdzięcza przyjemnemu zapachowi feromonu wydzielanego przez samce, który jest wyczuwalny przez człowieka i kojarzony przez niektórych z zapachem śliwek. Stan populacji pachnicy dębowej w naszym kraju jest raczej stabilny i nie obserwuje się tendencji spadkowych, jakie sygnalizowane są z krajów Europy Zachodniej. Na podmokłych łąkach, głównie w dolinach rzek, m.in. Odry i jej dopływów spotykany jest skrzyty ptak – derkacz, gatunek zagrożony w skali światowej. Jego charakterystyczne i bardzo donośne „der, der” unosi się już coraz rzadziej na opolskich łąkach. W 2005 r. na murawy w sąsiedztwie lotniska w Kamieniu Śląskim w województwie opolskim powrócił wymarły w Polsce suseł moregowany. Gatunek ten wyginął około 30 lat temu, wcześniej spotkać go było można w południowo-zachodniej części kraju, a ostatnich przedstawicieli tego gatunku obserwowano właśnie w okolicach Kamienia Śląskiego. Z tego też względu tutaj rozpoczęto realizację krajowego programu jego reintrodukcji (przywracanie na stanowiska naturalne). Ze względu na coraz rzadsze występowanie gatunek ten znalazł się na „Czerwonej Liście Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN).

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Przyroda jakiej nie znamy
Przyroda nieożywiona Opolszczyzny charakteryzuje się bardzo dużym bogactwem za sprawą złożonej budowy geologicznej, zróżnicowanej rzeźby terenu oraz sieci rzecznej. Do najciekawszych form przyrody nieożywionej w regionie należą góry narzutowe, jaskinie oraz źródła, w tym głównie krasowe.
Źródła są niezwykłym zjawiskiem hydrologicznym, będącym jednym ze świadectw krążenia wody w przyrodzie. Stanowią naturalne, skoncentrowane i samoczynne wypływy wód podziemnych na powierzchnię ziemi. Źródła są jednym z najcenniejszych elementów krajobrazu Polski. Ze względu na niewielką powierzchnię i ich marginalne znaczenie gospodarcze należą do bardzo słabo zbadanych siedlisk przyrodniczych. W źródłach ukształtowała się specyficzna szata roślinna oraz świat zwierząt, gdyż wody podziemne wypływające na powierzchnię mają zwykle względnie stałą temperaturę w ciągu całego roku, która wynosi około 9-10oC. Obszarem najliczniejszego występowania źródeł oraz zjawisk krasowych na Śląsku jest Wyżyna Krakowsko-Częstochowska oraz Wyżyna Śląska. Występuje tam duże nagromadzenie osadowych skał wapiennych, z którymi formy krasowe są ściśle związane. Zjawiska te są rezultatem rozpuszczającej działalności wód powierzchniowych i podziemnych w podatnki na erozję wodną wapieniach.

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Opolskie źródła krasowe

Na Opolszczyźnie spotkać można wiele większych lub mniejszych źródeł krasowych o znacznych walorach przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych. Najciekawszy obszar występowania źródeł zlokalizowany jest w okolicach Błotnicy Strzeleckiej koło Strzelec Opolskich. Powierzchnia tego źródłiska wynosi około 0,5 ha. Jest to obszar występowania wielu źródeł, stąd też nazwa źródła – „Tysiąc Źródeł”. Według okolicznych podań źródła te zamieszkiwał w dawnych czasach wodnik, zwany również utopcem. Był to złośliwy demon, który zamieszkiwał różnego typu zbiorniki, zazwyczaj z dala od siedzib ludzkich. Według jednych był niewielkich rozmiarów stworkiem o zielonym zabarwieniu z wylupiastymi oczyma, pomarszczoną twarzą, zielono świeącymi zębami i błoną pławną pomiędzy palcami. Według innych opisów miał wygląd pięknego chłopca z czerwoną czapeczką rozwieszającego czerwone pończoszki nad brzegami wód w celu przywabienia kobiet. Wodnik miał ponoć utopić w błotnickim źródle jedynego syna miejscowego młynarza, który nie składał mu żadnych ofiar za wykorzystywanie wody do mielenia zboża w młynie. W akcie zemsty młynarz wysadził utopca czarnym prochem, a ze źródłiska zrobił dwa niewielkie stawki. Kolejnym interesującym tego typu obiektem jest źródło w Roźniątowie również koło Strzelec Opolskich. Jest to bardzo wydajne wywierzysko krasowe drenujące osady skalne dolnego triasu. Źródłisko tworzy duży zbiornik wodny, z którego wypływa Roźniątowski Potok. Średnia wydajność źródła wynosi około 100 l/s. O dużej wydajności tego źródła może świadczyć również fakt, że na przełomie XIX i XX w. na odcinku kilku kilometrów istniały na Roźniątowskim Potoku dwa młyny wodne pracujące bez piętrzenia strumienia wody. W XX i XXI w. źródło to jednak kilkakrotnie wysychało. Jest to jedno z najciekawszych źródeł krasowych na terenie województwa opolskiego, stąd też jego obszar proponuje się objąć ochroną w postaci stanowiska dokumentacyjnego przyrody nieożywionej. Już w latach 20-tych XX w. źródło to opisał Paul Assmann – niemiecki geolog i badacz triasu Górnego Śląska. Określił wtedy trafnie genezę i warunki hydrologiczne tego źródła. Ciekawostką geologiczną jest również fakt, że Roźniątowski Potok po przepłynięciu około 5 km ginie w tzw. ponorze. Ponor ten, jedyny na Opolszczyźnie, znajduje się w okolicach Szymiszowa. Nietety obecnie jest silnie zamulony i zarośnięty. Słowo ponor pochodzi z języka serbskiego i oznacza zagłębienie na obszarze krasowym, w którym woda rzeczna wpływa pod powierzchnię, tworząc podziemne korytarze. Te podziemne rzeki po pewnym czasie wydostają się na powierzchnię w wywierzyskach. W Polsce ponory występują głównie na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, które są tam zwane „łykawicami”, a rzeka, która kończy swój powierzchniowy bieg w ponorze nosi nazwę „poniku”.

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska

Brama Morawska